

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE KLASA III
Przedmiotowy system oceniania i wymagania edukacyjne zgodne
z nową podstawą programową

WYMAGANIA EDUKACYJNE :

Uczeń powinien umieć:

określić, z jakich źródeł informacji w konkretnych sytuacjach należy korzystać;
wskazać opinie i fakty w wypowiedziach dotyczących życia publicznego;
wysłuchać opinii rozmówcy i streścić jej najważniejsze wątki;
sformułować własną opinię w wybranej sprawie i poprzeć ją argumentami;
wziąć konstruktywny udział w dyskusji i zebraniu (klasowym, szkolnym);
przedstawić zasady wspólnego działania i zastosować je w realizacji projektu uczniowskiego;
omówić zasady współpracy w grupie (zilustrować to przykładami);
wskazać na przykładach z życia, literatury i filmu, jakie mogą być grupy i role grupowe;
przedstawić kilka najważniejszych zasad pozyskiwania sojuszników do realizacji własnych przedsięwzięć;
zdystansować się od grupy lub przeciwstawić się jej w sytuacji, w której nie chce zaakceptować konkretnych zachowań czy decyzji;
wskazać sytuacje związane z życiem publicznym wymagające podjęcia decyzji; określić różne warianty rozwiązania oraz ocenić ich wady i zalety;
opisać i zastosować podstawowe sposoby podejmowania decyzji w sprawach dotyczących grupy (na lekcji lub w realnej sytuacji);
rozpoznać stanowiska stron konfliktu i wskazać możliwe sposoby jego rozwiązania;
zastosować wybrany sposób rozwiązania konfliktu (na lekcji lub w realnej sytuacji).

wyjaśnić, jaką rolę odgrywają w ludzkim życiu więzi społeczności
podać przykład zbiorowości, grup, społeczności i wspólnot;
wyjaśnić - na przykładach - jak tworzą się podziały na "swoich" i "obcych";
podać możliwe sposoby przeciwstawiania się nietolerancji;
rozpoznać role społeczne, w których występuje oraz określić - na wybranych przykładach - związane z nimi oczekiwania;
scharakteryzować na przykładach rodzinę i grupę rówieśniczą jako małe grupy;
wymienić rodzaje i źródła norm oraz zilustrować je przykładami;
rozpoznać sytuacje łamania norm i przewidzieć skutki takiego postępowania;
wyjaśnić znaczenie wzajemności i zaufania w relacjach międzyludzkich;
wyjaśnić, dlaczego życie społeczne nie mogłoby się toczyć bez poczucia odpowiedzialności i wywiązywania się z obowiązków przez poszczególnych obywateli;
wskazać w życiu szkolnym decyzje, które mogą podejmować sami uczniowie, oraz te, które muszą być podejmowane przez dyrektora, radę pedagogiczną czy poszczególnych nauczycieli;

scharakteryzować życie szkolnej społeczności oraz wyjaśnić, na czym polega przestrzeganie praw ucznia;

przedstawić cele i kompetencje samorządu uczniowskiego i odnieść je do działania samorządu w jego szkole;

wyjaśnić, w jaki sposób w jego szkole wybierane są władze samorządu oraz ocenić, na ile wybory te są autentyczne i demokratyczne;

scharakteryzować wybrane warstwy społeczne, grupy zawodowe i style życia;

samodzielnie wyszukiwać, zbierać i interpretować informacje dotyczące perspektyw życiowych młodych Polaków;

rozpoznać i zaprezentować problemy dotyczące młodych ludzi w ich środowisku lokalnym i wskazać możliwe ich rozwiązania.

uzasadnić potrzebę samorządności w państwie demokratycznym, podać przykłady działania samorządów zawodowych i samorządów mieszkańców;

wyjaśnić, co to jest samorząd terytorialny;

wyjaśnić, co to jest zasada pomocniczości i podać przykład jej zastosowania;

wyjaśnić - w odniesieniu do przykładu z życia własnego regionu i miejscowości - na czym polega zasada decentralizacji;

podać podstawowe informacje o swoim sąsiedztwie (środowisku lokalnym, wsi, osiedlu) i zlokalizować je na mapie;

opisać cechy szczególne swego regionu, jego walory i problemy, wymienić najważniejsze wydarzenia i znane postaci z jego dziejów;

wymienić kilka przykładów zadań realizowanych przez władze własnej gminy;

podać, gdzie mieszczą się urzędy gminy i powiatu oraz przykłady spraw, które można tam załatwić;

napisać krótki list w wybranej sprawie publicznej;

wypełnić proste formularze urzędowe;

podać sposoby wpływania obywateli na decyzje władz samorządowych różnych szczebli;

wyjaśnić, co to jest budżet gminy oraz podać przykłady dochodów i wydatków;

opisać, jak podejmowane są decyzje w sprawie budżetu.

wytłumaczyć, czym jest państwo i jakie są jego główne funkcje;

wyjaśnić, czym jest władza państwowa;

wskazać różnice w sytuacji obywatela w ustroju demokratycznym, autorytarnym i totalitarnym;

przedstawić najważniejsze sposoby rozumienia pojęcia "demokracja";

wyjaśnić zasady: większości, pluralizmu i poszanowania praw mniejszości w państwie demokratycznym;

wyjaśnić znaczenie praw człowieka we współczesnej demokracji;

wskazać najważniejsze tradycje demokracji (antyczna, europejska, amerykańska, polska);

wyjaśnić, czym się różnią i jaką rolę odgrywają w życiu publicznym kompromis i konsensus;

wymienić najważniejsze wartości demokratyczne i wskazać przykłady konfliktów tych wartości;

sformułować i zestawić argumenty "za" i "przeciw" ograniczaniu wolności słowa;

wskazać i zilustrować przykładami zalety i słabości ustroju demokratycznego;

wskazać - na przykładzie Polski - przykłady łamania zasad demokracji.

wyjaśnić, jak w sensie formalnym stajemy się obywatelami (prawo ziemi, prawo krwi, nadanie obywatelstwa);

podać przykłady uprawnień i obowiązków wynikających z obywatelstwa polskiego;
przedstawić cechy dobrego obywatela oraz wskazać na przykładzie konkretnych postaci (historycznych lub współczesnych) znaczenie postaw i cnót obywatelskich;
wymienić podmioty życia publicznego (np. obywatele, zrzeszenia, media, partie i politycy, władza, instytucje publiczne, biznes itp.) oraz wskazać na przykładzie, jak ze sobą współdziałają i konkurują w życiu publicznym;
wymienić i scharakteryzować formy uczestniczenia obywateli w życiu publicznym;
wyjaśnić na przykładach, jak obywatele mogą wywierać wpływ na decyzje władz (na poziomie lokalnym, krajowym, europejskim i globalnym);
wyjaśnić, co to jest stowarzyszenie oraz kto i po co może je założyć;
podać przykłady organizacji pozarządowych i społecznych (lokalnych i ogólnopolskich) oraz wyjaśnić ich znaczenie dla obywateli;
wymienić najważniejsze związki zawodowe działające w Polsce;
opracować projekt uczniowski dotyczący rozwiązania jednego z problemów społeczności szkolnej lub lokalnej i w miarę możliwości go zrealizować;
scharakteryzować cele i formy działania związków zawodowych;
wyjaśnić, dlaczego obywatele powinni uczestniczyć w wyborach lokalnych, krajowych i europejskich;
wymienić zasady demokratycznych wyborów i stosować je w głosowaniu w szkole;
krytycznie analizować ulotki, hasła i spoty wyborcze;
wyjaśnić, co to jest opinia publiczna i określić (na przykładzie), jaką rolę pełni w państwie demokratycznym;
odczytać i interpretować wyniki wybranego sondażu opinii publicznej;
przedstawić rolę środków masowego przekazu w państwie demokratycznym;
wyjaśnić, skąd się bierze selektywność i stronniczość przekazu oraz jak się przed nią bronić;
odróżnić komentarz od informacji;
wyszukać i porównać konkretne informacje przedstawiane w różnych mediach;
scharakteryzować specyfikę przekazu zawartego w reklamie oraz dokonać jego krytycznej analizy.
wyjaśnić, co dla niego znaczy być Polakiem (lub członkiem innej wspólnoty narodowej);
wskazać różnice pomiędzy obywatelstwem a narodowością;
wskazać na przykładach wielonarodową tradycję Polski;
wymienić mniejszości narodowe, grupy etniczne oraz grupy imigrantów, żyjące obecnie w Polsce;
wymienić prawa przysługujące mniejszościom narodowym;
na podstawie samodzielnie zebranych informacji scharakteryzować i zaprezentować wybraną grupę etniczną (jej język, kulturę, historię);
wyjaśnić, co to jest Polonia oraz wskazać miejsca jej największych skupisk na świecie;
wymienić przykłady podtrzymywania przez środowiska polonijne więzi z ojczyzną;
porównać - na podstawie więzi odczuwanych przez siebie - znaczenie dla ludzi wielkiej i małej ojczyzny;
wyjaśnić na przykładach, czym jest patriotyzm; porównać patriotyzm z nacjonalizmem i szowinizmem;
podać przykłady postawy patriotycznej we współczesnym świecie;
wskazać - na przykładzie Holocaustu i innych zbrodni przeciw ludzkości - konsekwencje skrajnego nacjonalizmu;

wskazać na przykładach (współczesnych i historycznych) i wyjaśnić, w jaki sposób stereotypy i uprzedzenia utrudniają relacje między narodami.

wyjaśnić, co to znaczy, że konstytucja jest najwyższym aktem prawnym w Rzeczypospolitej Polskiej;

wymienić i omówić najważniejsze zasady ustroju Polski: suwerenność narodu, podział władzy, rządu prawa, pluralizm;

omówić, korzystając z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, podstawowe prawa i wolności w niej zapisane;

wytłumaczyć, co to jest norma prawna i czym się różni od innego rodzaju norm;

wyszukać w środkach masowego przekazu i zanalizować przykład patologii życia publicznego w Polsce;

wymienić i scharakteryzować zasady demokratycznych wyborów;

omówić, jak w Polsce wybiera się prezydenta oraz parlament;

wyjaśnić, co to jest system dwupartyjny i wielopartyjny, wskazać różnice między nimi oraz podać przykład państwa, w którym funkcjonuje każdy z tych systemów;

wymienić partie polityczne obecne w Sejmie;

wskazać partie, które tworzą koalicję rządzącą oraz te, które pozostają w opozycji.

wyjaśnić, jakie organy sprawują władzę w Polsce;

przedstawić zadania i zasady funkcjonowania polskiego parlamentu;

wyjaśnić, jak powstają w Polsce ustawy;

przygotować i zaprezentować krótkie wystąpienie sejmowe w wybranej sprawie;

przedstawić najważniejsze uprawnienia i zadania prezydenta RP;

wyszukać w środkach masowego przekazu informacje o działaniach urzędującego prezydenta;

wyjaśnić, jak powoływany jest rząd RP;

wymienić najważniejsze zadania rządu oraz wyszukać zadania wybranych ministerstw;

podać nazwisko aktualnie urzędującego premiera, wyszukać nazwiska ministrów;

wyjaśnić, co to jest służba cywilna i jakimi zasadami powinien się kierować urzędnik państwowy;

wymienić organy stojące na straży prawa w RP i określić ich zadania;

wyjaśnić zasady niezawisłości i dwuinstancyjności sądów powszechnych;

wyjaśnić, w jaki sposób Trybunał Konstytucyjny kontroluje zgodność prawa z konstytucją;

wyjaśnić, czym zajmuje się Trybunał Stanu.

scharakteryzować miejsce Polski we współczesnym świecie;

wyjaśnić, czym jest suwerenność i pokazać na przykładach, jak współcześnie jest ona ograniczana;

przedstawić najważniejsze kierunki polskiej polityki zagranicznej (stosunki z państwami Unii Europejskiej i Stanami Zjednoczonymi, relacje z sąsiadami);

wymienić operację militarną i misję pokojową, w których Polska wzięła lub bierze udział;

wyjaśnić, czym się zajmują ambasady i konsulaty;

scharakteryzować politykę obronną Polski;

określić cele i sposoby działania NATO oraz scharakteryzować nasze członkostwo w NATO;

uzasadnić na przykładach znaczenie i potrzebę współpracy Polski z innymi krajami.

przedstawić główne cele integracji europejskiej;

wskazać i opisać najważniejsze etapy integracji europejskiej (traktaty rzymskie, traktaty z

Maastricht, Nicei, Lizbony);
wyjaśnić, czym zajmują się najważniejsze instytucje Unii Europejskiej: Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, Parlament Europejski, Komisja Europejska;
wyjaśnić, jak w Unii Europejskiej realizowane są zasady pomocniczości i solidarności;
wyjaśnić, skąd pochodzą środki finansowe w budżecie unijnym i na co są przeznaczane;
wskazać na mapie członków Unii Europejskiej;
przedstawić prawa i obowiązki wynikające z posiadania obywatelstwa Unii Europejskiej;
wyszukać informacje na temat korzystania ze środków unijnych przez polskich obywateli, przedsiębiorstwa i instytucje, z uwzględnieniem swojej gminy i regionu;
sformułować i uzasadnić własne zdanie na temat korzyści, jakie niesie ze sobą członkostwo w Unii Europejskiej, odwołując się do przykładów z własnego otoczenia i całego kraju.
porównać - odwołując się do przykładów - sytuację w krajach globalnego Południa i globalnej Północy;
wyjaśnić, na czym polega współzależność "bogatej Północy" i "biednego Południa" i podać konkretny przykład;
określić, w jaki sposób wspólnota międzynarodowa może pomagać krajom ubogim i gospodarczo zacofanym;
wyjaśnić, co to jest pomoc humanitarna, podać przykłady i uzasadnić jej potrzebę;
wyjaśnić, kim są imigranci i uchodźcy oraz ocenić na przykładach ich sytuację we współczesnym świecie;
wskazać na mapie miejsca najpoważniejszych konfliktów międzynarodowych;
wyjaśnić, co to jest terroryzm i wskazać najważniejsze sposoby walki z nim;
omówić przebieg wybranego konfliktu oraz zaproponować własny sposób na jego rozwiązanie;
uzasadnić, dlaczego działanie na rzecz pokoju i bezpieczeństwa jest podstawowym zadaniem wspólnoty międzynarodowej, opierając się na aktualnych przykładach międzynarodowych konfliktów;
wyjaśnić, czym zajmuje się ONZ, jej najważniejsze organy (Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny) i inne wybrane organizacje międzynarodowe;
wyjaśnić, jak nasze codzienne zachowania mogą wpływać na życie innych ludzi na świecie (np. oszczędzanie wody i energii, przemyślane zakupy) oraz podjąć decyzję o zmianie wybranych nawyków.
wyjaśnić na przykładach z życia własnej rodziny, miejscowości i całego kraju, w jaki sposób praca i przedsiębiorczość pomagają w zaspokajaniu potrzeb ekonomicznych;
przedstawić cechy i umiejętności człowieka przedsiębiorczego;
brać udział w przedsięwzięciach społecznych, które pozwalają je rozwinąć;
przedstawić podmioty gospodarcze (gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa, państwo) i związki między nimi;
podać przykłady racjonalnego i nieracjonalnego gospodarowania;
zastosować zasady racjonalnego gospodarowania w odniesieniu do własnych zasobów (np. czasu, pieniędzy);
scharakteryzować gospodarkę rynkową - wskazać i objaśnić jej podstawowe zasady, tj. prywatną własność, swobodę gospodarowania, konkurencję, dążenie do zysku, przedsiębiorczość;
wyjaśnić działanie prawa podaży i popytu oraz ceny jako regulatora rynku;
zanalizować rynek wybranego produktu i wybranej usługi;

wyjaśnić, na czym polega wolna konkurencja na rynku oraz dlaczego w praktyce często jest ona niedoskonała;

wyjaśnić, jakie prawa mają konsumenci i jak mogą ich dochodzić;

wyjaśnić na przykładach, jak funkcjonuje gospodarstwo domowe;

wymienić główne dochody i wydatki gospodarstwa domowego;

ułożyć budżet gospodarstwa domowego;

przedstawić na przykładach funkcje i formy pieniądza w gospodarce rynkowej;

wyjaśnić, czym zajmują się: bank centralny, banki komercyjne, giełda papierów wartościowych;

znaleźć i porównać oferty różnych banków (konta, lokaty, kredyty, fundusze inwestycyjne);

wyjaśnić, na czym polega oszczędzanie i inwestowanie;

wyjaśnić terminy: produkt krajowy brutto, wzrost gospodarczy, inflacja, recesja;

interpretować dane statystyczne dotyczące PKB, wzrostu gospodarczego, inflacji i recesji;

wymienić najważniejsze dochody i wydatki państwa;

wyjaśnić, co to jest budżet państwa;

przedstawić główne rodzaje podatków w Polsce (PIT, VAT, CIT);

uzasadnić, dlaczego gospodarka współczesnego państwa nie może funkcjonować bez podatków;

wyjaśnić, na czym polega prowadzenie indywidualnej działalności gospodarczej;

wyjaśnić, jak działa przedsiębiorstwo;

obliczyć na prostym przykładzie przychód, koszty, dochód i zysk przedsiębiorstwa;

wskazać główne elementy działań marketingowych (produkt, cena, miejsce, promocja) i wyjaśnić na przykładach ich znaczenie dla przedsiębiorstwa i konsumentów;

przedstawić główne prawa i obowiązki pracownika;

wyjaśnić, czemu służą ubezpieczenia społeczne i zdrowotne;

rozpoznać własne preferencje i predyspozycje dotyczące dalszego kształcenia się;

zaplanować swoją dalszą edukację (w tym wybór szkoły ponadgimnazjalnej);

wyszukiwać informacje o możliwościach zatrudnienia na lokalnym, regionalnym i krajowym rynku pracy (urzędy pracy, ogłoszenia, internet);

sporządzić życiorys i list motywacyjny;

wskazać główne przyczyny bezrobocia w swojej miejscowości, regionie i Polsce; ocenić jego skutki;

przedstawić zasady etyczne, którymi powinni się kierować pracownicy i pracodawcy;

podać przykłady zjawisk z szarej strefy w gospodarce;

ocenić zjawiska z szarej strefy gospodarki - wytłumaczyć, skąd się bierze "szara strefa" w gospodarce oraz wskazać jej zagrożenia dla gospodarki;

wyjaśnić mechanizm korupcji i ocenić skutki tego zjawiska dla gospodarki.

Na **ocenę dopuszczającą** uczeń:

- odpowiednio motywowany przez nauczyciela, wykonuje proste polecenia,
- potrafi odtworzyć w sposób niepełny podstawowe wiadomości,
- przy pomocy nauczyciela określa podstawowe pojęcia, rozpoznaje zjawiska i procesy,
- wykazuje chęć współdziałania w grupie przy wykonywaniu zadań,
- prowadzi zeszyt przedmiotowy,

- wykazuje się wiedzą i umiejętnościami w takim zakresie, aby nauczyciel mógł sądzić, że uczeń będzie w stanie opanować elementy treści podstawowej w realizacji następnego etapu nauczania.

Na ocenę **dostateczną** uczeń:

- prezentuje wiedzę fragmentaryczną, ale przedstawia ją samodzielnie,
- właściwie rozumie polecenia nauczyciela,
- w stopniu podstawowym opanował wymagane umiejętności,
- poprawnie wykonuje proste ćwiczenia,
- wspierany sugestiami nauczyciela, potrafi powiązać wiedzę teoretyczną z praktyką,
- uczestniczy w pracach zespołowych,
- prowadzi notatki z lekcji,
- potrafi w stopniu podstawowym selekcjonować wiadomości,
- odróżnia poznane zjawiska i potrafi trafnie zilustrować je przykładami.

Na ocenę **dobrą** uczeń:

- chętnie stosuje się do poleceń nauczyciela,
- prezentuje zagadnienia w sposób logiczny i ciągły,
- wyjaśnia swoimi słowami omawiane zagadnienia,
- systematycznie przygotowuje się do lekcji i sprawdzianów,
- rozumie w kategoriach przyczynowo- skutkowych, formułuje wnioski,
- często wykazuje aktywność podczas lekcji,
- w stopniu zadowalającym ocenia wydarzenia i problemy społeczne,
- potrafi przedstawić argumenty uzasadniające własne stanowisko i bronić swoich racji,
- systematycznie prowadzi zeszyt przedmiotowy,
- wykorzystuje w praktyce zdobytą wiedzę,
- konstruktywnie współpracuje z grupą.

Na ocenę **bardzo dobrą** uczeń:

- prezentuje w sposób pełny materiał przewidziany programem,
- samodzielnie podejmuje trudniejsze zadania,
- interpretuje i omawia wydarzenia z punktu widzenia zasad życia publicznego,
- planuje własną pracę,
- swobodnie korzysta z różnorodnych źródeł,
- łączy wiedzę z różnych przedmiotów,
- swobodnie posługuje się przeznaczonym na dany etap aparatem pojęciowym,
- twórczo uczestniczy w pracy zespołowej,
- jest kreatywny, chętnie współdziała w grupie,
- wyraża zainteresowanie przedmiotem,
- wykazuje właściwą postawę wobec innych uczniów, np. chętnie pomaga innym,
- angażuje się w życie szkoły,
- potrafi samodzielnie formułować opinie i oceny oraz prawidłowo je uzasadniać.

Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który spełnia wszystkie wymagania przewidziane na ocenę bardzo dobrą, a ponadto:

- wykazuje szczególne zainteresowanie przedmiotem,
- prezentuje wiedzę i umiejętności w stopniu najwyższym bezinteresownie działa na korzyść szkoły bądź środowiska lokalnego, – czerpie wiedzę z różnych źródeł i potrafi ją twórczo przetwarzać,
- godnie reprezentuje szkołę.

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który nie potrafi nawet przy pomocy nauczyciela wyjaśnić najważniejszych pojęć i zagadnień omówionych podczas lekcji. Nie posiada podstawowej wiedzy i umiejętności przewidzianych na ocenę dopuszczającą. Nie interesuje się tematyką zajęć. Nie współpracuje z grupą. Nie angażuje się podczas lekcji. Nie prowadzi zeszytu przedmiotowego. Ma lekceważący stosunek do przedmiotu i nauczyciela.

KRYTERIA OCENY OSIĄGNIĘĆ UCZNIÓW

Ocenię podlega:

- wiedza i umiejętności przewidziane w wymaganiach edukacyjnych na poszczególne oceny,
- przygotowanie do lekcji,
- aktywność na lekcji i zaangażowanie ucznia, praca w grupie,
- odpowiedź ustna,
- kartkówki i sprawdziany,
- zadania i ćwiczenia, które są dostosowane do możliwości ucznia,
- estetyczne prowadzenie zeszytu przedmiotowego
- chęć przezwyciężenia trudności w nauce.